

Møte for lukkede dører, Stortinget 19. februar 1915

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 19. februar 1915 kl. 13.30.

Præsident: Årstad

Præsidenten: Præsidenten foreslaar, at dette møte holdes for lukkede døre, men at statsraadets medlemmer gives adgang til at overvære møtets forhandlinger.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Utenriksminister Ihlen vil gi en meddelelse.

Utenriksminister Ihlen: Det synes jo nu, som om krigen - ialfald sjøkrigen i Europa skulde komme ind i et nyt stadium. Der er fremkommet forskjellige meddelelser mest fra tysk side og ogsaa nogen fra engelsk side, som tyder paa dette. Jeg har under disse omstændigheter efter konferance med præsidenten fundet det rimelig at lægge frem for stortingets medlemmer de oplysninger, jeg har angaaende disse spørsmål. Utviklingen her begyndte igrunnen med en note, som den 4de februar blev overrakt i utenriksdepartementet av grev Oberndorff. I den note sier han, at det britiske admiralitet har ganske hemmelig git befaling til, at alle engelske handelsskibe straks skal begynde at bruke nøytralt flag og ikke bruke nogen av sine egne flag, og de skal dække alle betegnelser om, hvilket rederi de tilhører, hvilket navn de har og den slags ting. Samme dag, som vi fik denne note, blev der i Berlin offentliggjort en note - den blev offentliggjort i "Reichsanzeiger" - som av den tyske regjering blev leveret til minister Ditten offisielt, og minister Ditten har sendt den til os igjen. Den bekjendtgjørelse, som stod i "Reichsanzeiger" gik ut paa, at vandet omkring Storbritannien og Irland heri indbefattet hele den engelske kanal erklæres som krigsomraade, og fra 18de februar av vil paa dette krigsomraade de fiendtlige handelsfartøier, som træffes der, bli ødelagt, og der advares da mot, at de nøytrale skibe kommer ind paa disse omraader; men det tilføies, at skibsfarten nordenfor Shetlandsøerne og et østligt omraade av Nordsjøen og en stripe nærmest land av 30 sjømil langs Hollands kyst er ufarlig at beseile. Med den note fulgte ogsaa en lang uttalelse fra den keiserlige regjering i sakens anledning. Den har været trykt, saa jeg gaar ut fra, at herrerne er kjendt med den. Senere har grev Oberndorff været i departementet gang paa gang og forklaret, hvilke store farer den nøytrale skibsfart for fremtiden vil ha, naar man seiler i nærheten av England eller i den engelske kanal; og den 12te februar leverte grev Obverndorff en note, hvori han meddeler, at efter sikre efterretninger er det nu Englands mening, at engelske handelsskibe skal

gjøre bevæbnet motstand; det paastaaes direkte, at engelske handelsskibe utstyrer sig med vaaben, og det paastaaes end videre, at de skal seile sammen flere om gangen og at de saavidt mulig skal søke at tilintetgjøre de tyske undervandsbaate, og det paastaaes, at der fra engelsk side er sat en betydelig præmie for det engelske handelsskib, som først kan faa ødelagt en tysk undervandsbaat. End videre pekes det paa det misbruk, som England gjør av det nøitrale flag og det pekes end videre paa, at vistnok kan man male sine skibe med forskjellige farver, men, sies det, det kan ogsaa England gjøre med sine, og konklusjonen av alt dette er da, at man atter indtrængende advarer de nøitrale skibe mot at komme ind paa det omraade som er betegnet som et krigsomraade. Og det siges tilslut, at det er England, som har tvunget dem til at gaa frem paa den maate; de har ikke kunnet gaa frem paa anden maate. Det var rimeligt at da disse spørsmaal kom op blev der skredet til underhandlinger og overveielser mellem Norge, Sverige og Danmark. Efter den avtale vi hadde truffet ved Malmømetet skulde vi jo, naar der kom op nye spørsmaal, gjensidig underrette hverandre ialfald konferere og se om det kunde være mulig at komme til nogen fælles optræden. Der blev ført underhandlinger i Stockholm om disse spørsmaal og der blev efter stadig telegrafering med Kristiania paa den ene side og Kjøbenhavn paa den anden side tilslut vedtat en note til den tyske regjering og en til den engelske regjering. Disse enslydende noter er leveret i Berlin fra Norge, Sverige og Danmark og i London fra Norge, Sverige og Danmark av vore ministre. Til Tyskland lyder noten saaledes: "Den Kgl. Regjering har netop, gjennem den norske legation i Berlin, mottat den av admiralstabschefen for den tyske marine 4. februar undertegnede kundgjørelse tillikemed den med samme vedlagte promemoria fra den Keiserlige Regjering.

Forsaavidt disse dokumenter kun tar sigte paa midler som den Keiserlige Regjering agter at bringe i anvendelse til bekjæmpelse av sine fiender, d.v.s. paa spørsmaal som umiddelbart angaar de krigførende antar den Kongelige regjering ikke, at den har at befatte sig dermed. Men paa den anden side er disse forhold regler egnet til meget sterkt ogsaa at berøre de nøitrale magters interesser. Den Keiserlige Regjering har derfor ogsaa trodd at burde paaberope sig omstændigheter, bestemt til at godtgjøre, at de nøitrale magter skulde ha tapt retten til at beklage sig over, hvad der maatte kunne tilstøte dem som følge av de krigsoperationer som den Keiserlige Regjering forbereder i farvandet om de britiske øer.

Den Kgl. Regjering kan ikke erkjende at ha forspildt denne ret. Den har aapent protestert mot enhver anvendelse av den lære hvorefter krigførselens nødvendige krav skulde retfærdiggjøre krænkelserne av folkeretten. Den gjenkalder i saa henseende for det første noten av 13. november rettet til repræsentanterne for Tyskland, Frankrike, Storbritannien og Rusland. Endvidere har den

Kgl. Regjering ikke undlatt, da den britiske proklamation vedrørende Nordsjøen blev utfærdiget, øieblikkelig og i de mest utvetydige uttryk at erklære, at den ikke kunde anerkjende ret for en krigførende til at indskrænke overfor de nøitrale magter benyttelsen av det fri hav og av de andre, for alle fælles veie. Hvis den keiserlige regjering vil lægge os til last, at vi har nøiet os med en enkelt og likefrem protest, maa det erindres, at ganske som de krigførende - inden folkerettens grænser - har valget av midlerne - saaledes har de nøitrale magter den samme frihet, naar de blot iagttar den nøitralitet som de har erklæret.

Det er nævnt ovenfor, at Norge protesterte, da Storbritannien, ved at erklære en bestemt del av Nordsjøen for krigsskueplads, gjorde fordring paa at begrænse veiene for den nøitrale skibsfart. Disse indsigelser er blit gjentat i forannævnte note av 13. november. Den Kgl. Regjering fastholder fremdeles den samme synsmaate. Den tar følgelig ethvert forbehold overfor den bekjendtgjørelse som nu er blit meddelt av den Keiserlige Regjering.

Paa samme tid som den Kgl. Regjering gaar ut fra, at de tyske myndigheter vil gjøre hvad de kan for at fjerne de farer som vilde kunne true den norske skibsfart, vil den dog ikke kunne skjule for sig de risikoer som allikevel denne skibsfart vil være utsat for. Den har overfor den britiske regjering fremsat en formelig indsigelse i øiemed at forebygge enhver misbruk av det nationale flag.

Den Kgl. Regjering har ret til at vente, at det norske flag respekteres fra alle sider og i alle henseender. Den haaper derfor, at de norske skibe ikke vil bli utsat for de forholdsregler som er bebudet av de tyske myndigheter, og den tar ethvert forbehold forsaavidt angaar den skade og de tap, som maatte bli følgen av iverksættelsen av saadanne forholdsregler."

I London blev følgende note levert til Foreign Office: "Den kgl. Regjering har under den nuværende krig mere end en gang fundet det nødvendig at protestere mot forholdsregler som er truffet av de krigførende uten skyldig hensyntagen til de nøitrales rettigheter og interesser. Forsaavidt angaar forholdet mellem de krigførende indbyrdes, er der ikke grund til at gaa ind paa spørsmålet om hvorvidt disse forholdsregler retfærdiggjøres ved krigens nødvendige krav eller efter principer for en retfærdig gjengjældelse. Ihvertfald skulde saadanne betragninger ikke kunne paaberopes til skade for de nøitrale magter, som ikke er ansvarlig paa nogen maate - hverken for krigen eller for de midler, som den ene eller anden av de krigførende anvender for at skade fienden.

Imidlertid har de nøitrale magter set sine tap og vanskeligheter mangedobles og forholdene gradvis forværres paa grund av de krigførendes krav paa likeoverfor angrep som de betragter som illegitime at svare med forføininger av samme art.

Et nyt perspektiv, og det et av de mest truende, har i denne henseende netop aapnet sig.

Den tyske regjering, som paaberoper sig den i Storbritannien tilkjendegivne hensigt at beskytte den britiske skibsfart med nøitralt flag, trækker derav den følge, at skibe under nøitralt flag vil bli mistænkelige og at virkelig nøitrale skibe derved vil utsættes for de alvorligste farer.

Den Kgl. Regjering har uopholdelig gjort henvendelse til den tyske regjering og for den nøitrale skibsfart og særlig for den norske gjort krav paa enhver betryggelse som anvendelsen av folkerettens regler sikrer den. Den maa paa samme tid gjøre indsigelse mot enhver misbruk av dens flag, misbruk som - under de nuværende forhold - er egnet til at medføre de mest skjæbnesvangre følger. Den overbærenhet som i tidligere tider har kunnet være vist overfor enkeltstaaende tilfælde, er ikke mere mulig under de nuværende krigsforhold og naar det maatte gjælde en systematisk og overlagt misbruk. Den Kgl. Regjering haaper derfor at den Kgl. Britiske Regjering vil gjøre bruk av alle de midler, som staar til dens raadighet, til forebyggelse av denne misbruk, og den tar alle forbehold forsaavidt angaar den skade og de tap som maatte bli følgen av, at dette haap ikke skulde bli til virkelighet."

Disse dokumenter er altsaa levert, som jeg har nævnt, fra norsk, dansk og svensk side i London og Berlin. Noget svar er endnu ikke kommet - det er jo blot et par dage siden at dette skede.

Saa vil jeg nævne en ting til. Jeg fik igaar morges av den tyske minister en note, i hvilken han gjentar, at der blir vanskeligheter og farer for den nøitrale skibsfart, og han peker da paa, at man kunde gaa over til at bruke konvoy, man kunde konvoyere sine skibe, og det antydes ogsaa, at i tilfælde Norge, Sverige og Danmark vilde slutte sig sammen om fælles konvoy, vilde det bli respektert fra Tysklands side. Saa snart jeg fik denne note igaar morges, telegraferte jeg til Stockholm og Kjøbenhavn og sa, at jeg for mit vedkommende syntes, det hadde noksaa store vanskeligheter, jeg syntes, der var overveiende betænkeligheter ved at gaa til konvoying, men jeg spurte, hvorledes man oppfattet saken i de to andre hovedsteder, og igaar eftermiddag kom der telegram fra Danmark, hvori de spurte, om vi vilde være villige til at komme til en konferanse i Kjøbenhavn angaaende dette spørsmal om konvoying, og vi svarte straks ja, at vi var villige til at ta dette spørsmal under overveielse. Det er naturligvis saa, at kunde man ved hjelp av konvoying skaffe større sikkerhet for vor skibsfart, maate vi gaa til det. Men for mit vedkommende staar jeg noksaa tvilende, om sikkerheten blir noget videre større. Konvoying hadde man jo i gamle dage, men det er en ganske ny maate, man fører krig paa nu, og den fare, som vel maa ansees for den største for vore skibe, er minefaren, og den blir jo ikke mindre, om vi sender vore skibe konvoyert av et krigsskib. Vi maatte formentlig i

tilfælde - ialfald mener admiralen det - la et av vore panserskibe gaa avgaarde med endel fartøier, som maatte samle sig paa et bestemt sted og gaa avsted til et bestemt klokkeslet. Men man vilde ogsaa der ha den fare, at panserskibet vilde kunne gaa paa en mine, og panserskibet vilde jo ikke magte at gjøre minefaren mindre for de andre skibe. Den største fordel ved konvoyering er, at man ikke besigtiges. Det er jo chefen for konvojen, som har ansvaret, og om man møter fiendtlige krigsskibe, er ikke de berettiget til at besigtige de enkelte skibe, det er blot den nøitrale konvoys chef, som er berettiget til det. Men nu maa ogsaa bemerkes, at hvad der indeholdes i Londondeklarationen om konvoy - det kan være ganske greit i og for sig - det er heller ikke helt ut gjældende folkeret i disse tider, Londondeklarationen er ikke ratificert, og det viser sig, at England gang paa gang gaar til at forandre denne deklarasjon. Saa hvis man skulde gaa til konvoy, tror jeg ikke, det var mulig at gjøre det uten efter en overenskomst med England. Og saa er der en anden ting, og det er, at naar man gaar under konvoy, har man ikke lov til at ha kontrabandeverer ombord. Saa kommer vi til det spørsmaal: Hvad er kontrabandeverer? Og paa det omraade vet vi jo, at magterne, spesielt England, har forandret fra maaned til maaned, hvad der menes med kontrabandeartikler. Det vilde ogsaa gi anledning til en mængde vanskeligheter. Overhodet er spørsmålet stort og vanskelig, og jeg synes, det er meget rigtig at gaa til behandling av det, og det kunde vel tænkes, at utviklingen kunde gaa derhen, at vi for overhodet at skaffe os noget, f.eks. kul, kunde ta konvoy for enkelte ruter; det er ikke ganske udelukket. Men som det staar i øiebliket idag, er jeg noksaa tvilende paa grund av de vanskeligheter, som følger med. Minefaren kan vi jo ikke skaffe væk, og naar man - som det nu ser ut til - vil bruke nøitralt flag og male nøitrale farver paa skibene, kan ogsaa et nøitralt krigsskib bli tat for et fiendtlig krigsskib, og det kan ogsaa ske vanskeligheter og ulykker.

Som saken staar nu, kan vi ikke lægge skjul paa, at det jo er noksaa betænkelig dette, at Tyskland sier, det er krigsteater rundt de engelske øer og i kanalen, og at de sier, at de vil sende en række undervandsbaater, som stadig skal krydse og strø ut miner paa alle kanter; det er en stor fare. Jeg har gjentagende hat konferanser med skibsfartsinteresserte om disse spørsmaal, og jeg har efter alle de besøk av grev Oberndorff og efter alle de henstillinger om, at Norge skulde indstille sin fart paa England, latt det gaa videre til skibsrederne, og der er holdt flere møter om dette. Men de har været av den opfatning, at man fik forsøke at la det gaa som hittil, og i rederkredse har man tildels den opfatning, at Tyskland like til nu ogsaa har brukt al sin magt like overfor England, og at det ikke skulde ha nogen betydelig større magt at sætte ind nu, et betydelig større antal undervandsbaater at sætte ind nu end hittil, og man har

ogsaa tænkt, at deres utlæging av miner ikke skulde bli værre end før - der har været lagt ut en masse før. Men vi faar ogsaa huske paa, at England med et meget stort antal skibe passer paa saa godt som mulig. Det har været sagt, at Tyskland vil anvende undervandsbaater til mineutlæging, og efter de oplysninger, jeg har faat, lar det sig gjøre, men i meget liten utstrækning, og man skal huske paa, at hvis man paa undervandsbaater tar miner ombord, brukes jo derved plassen for torpedoerne op paa en maate, som vel ikke kan ansees økonomisk. En anden sak er det, at Tyskland har utmerkede mineutlæggere, som "Berlin", som ligger i Trondhjem, som har lagt ut 2000 miner. Men det er jo vanskelig at la almindelige skibe lægge ut miner. Den engelske flaaete passer jo saa godt paa og søker at forhindre det. Som sagt, for øieblikket har vi neppe andet at gjøre, end hvad vi har gjort. At vore skibe bemales med navnet "Norge" i nationale farver, anser jeg meget heldig. Der er fra maskinistforbundet og andre forbund skedd henvendelse til utenriksdepartementet om, at saa sker, fordi der er nogen betryggelse i det, og jeg synes nok ogsaa, at der kan være nogen betryggelse i, at man har sit lands navn malet i nationale farver, men nogen absolut betryggelse er jo ikke det heller. Som situationen er, er der vel ikke andet at gjøre end at se tiden an fra dag til dag og indrette sig efter det. Spørsmålet om konvoi vil som sagt bli tat under behandling av Norge, Sverige og Danmark.

Michelet: Jeg vil først bevidne den ærede utenriksminister min uforbeholdne anerkjendelse i anledning av de energiske skridt, som han har tat for at møte den overordentlige trusel, som har været rettet mot de nøytrale. Jeg har imidlertid et par høflige spørsmaal at stille til ham. Det ene spørsmaal er dette: Har der fra den ene eller anden kant været forsøkt noget samvirke i denne sak med De forenede stater? Saavidt jeg har forstaat de forskjellige avismeddelelser, som er avtrykt herhjemme, har man der slaat paa en direkte fællesaktion, en direkte fællesoptræden. Jeg vil dernæst peke paa, at den amerikanske note til Tyskland, saavidt jeg forstaar den ialfald, utvetydig markerer et bestemt, alvorlig skridt, som De forenede stater vil ta, hvis man forgriper sig paa amerikansk eiendom eller hvis amerikanske liv skulde gaa tilspilde. Uten at jeg paa nogensomhelst maate vil antyde, at den ærede utenriksminister skulde slaa ind paa en noget lignende politik, vil jeg spørge, hvorvidt der har været under overveielse inden regjeringen, hvad veie man skulde slaa ind paa, hvis Tyskland eller England her forgrep sig paa norske liv og norsk eiendom, saaledes som de noter, den ærede utenriksminister har oplæst, vel nu gir anledning til at befrygte.

Præsidenten: Præsidenten vil henstille til utenriksministeren, hvorvidt dette spørsmaal kan besvares nu. Hr. Mowinckel har begjært ordet.

Mowinckel: Jeg har intet imot, at utenriksministeren først besvarer det spørsmål, hvis det skulde ansees formaalstjenlig.

Præsidenten: Ikke av den grund; men jeg vidste ikke, om det var et spørsmål, som utenriksministeren overhodet kunde indlate sig paa at svare paa.

Utenriksminister Ihlen: Nogen svar kunde jeg nok gi.

Michelet: Det er ikke min mening at ville presse hverken regjeringen eller utenriksministeren paa nogen maate, og hvis utenriksministeren finder det inopportunt at gi svar, vil jeg ikke inhærere mit spørsmål.

Utenriksminister Ihlen: Jeg skal svare saa langt jeg kan. For det første samvirken med Amerika. Ja, jeg kan gjerne si denne forsamling, hvad der blev gjort ihøst, da vi protesterte mot, hvad man kaldte nordsjøspærringen. Da henvendte man sig til den amerikanske minister her og fik ham til at spørge, hvorledes den amerikanske regjering vilde optræde, om ikke den amerikanske regjering da ogsaa vilde gaa til protest, og vi fik dengang det rene svar, at Amerika ikke vilde gaa til nogen protest mot, hvad England gjorde ved sin nordsjøspærring. Senere har jo ogsaa Amerika sagt en del om nordsjøspærringen, men det er ikke kommet med nogen bestemt protest. Under de forhandlinger vi har hat her nu, har vi ikke staat i nogen underhandling med Amerika. Det er naturligvis noget, vi stadig har under overveielse, men vi kan jo ikke negte, at Amerika kan jo svare paa en maate, som kanske ikke rigtig passer for os. Jeg maa desværre indrømme det. Jeg vil naturligvis si, at naar noter skal utarbeides mellem Norge, Sverige og Danmark, saa faar jo ikke hvert land akkurat hvad det vil ha; men vi har da samlet os om et resultat her, og jeg synes vi siger greit og bestemt vor mening likeoverfor Tyskland og England, og vi har sagt det i en rimelig og rolig tone.

Saa var det det næste spørsmål, som den ærede repræsentant stillet; hvad man vil gjøre, hvis Tyskland og England ødelægger norske liv og norsk eiendom. Dertil vil jeg bare si, at vi holder paa i utenriksdepartementet at tænke os de forskjellige muligheter, som kan komme, tænke dem ut iforveien saa godt vi paa nogen maate kan, og saa faar man se, hvorledes vi optræder, naar begivenheterne kommer. Jeg hadde igaar pressen hos mig, og jeg sa da til den, at hvis det sker nogen ulykke - det kan jo tænkes - saa henstiller jeg til pressen - og jeg tror, det var rigtig - at man da holder en rolig, værdig tone i det man siger. Man vil naturligvis straks optræde, hvis ulykker sker, men hvad man vil gjøre og hvorledes man vil gjøre det, maa naturligvis overveies i hvert enkelt foreliggende tilfælde.

Mowinckel: Det indtryk, som den av utenriksministeren givne meddelelse om de avgivne noter gjorde paa mig, var udelt gunstig. Jeg kan ikke si andet, end at det overrasket mig glædelig at erfare, at det har lykkedes, tiltrods for det samarbeide, som har fundet sted - og som burde finde sted - mellem de nordiske magter, at faa en saavidt skarp form i protesten til Tyskland. Vi kjender alle til, at Sverige paa mange maater politisk føler sig mere bundet til Tyskland end vi, og kanskje ogsaa av naturlige aarsaker frygter en konflikt med Tyskland mere, end vi gjør. Vi forstaar alle, hvor vanskelig det derfor er for Sverige at bruke for skarpe ord likeoverfor Tyskland. Desto glædeligere er det, at det er lykkedes at faa sammenarbeidet en fællesnote i saa skarpe og bestemte uttryk; for jeg tror, at netop Sveriges stilling gjør, at notens effektivitet og dens tyngde likeoverfor Tyskland er blit saa meget større, fordi ogsaa Sverige er med paa den. Jeg vil som sagt uttale min glæde over, at det har lykkedes at faa en saavidt skarpt formet note frem likeoverfor Tyskland. At der maatte brukes skarpe ord, det er vel ingen uenig om av os, som føler, hvad det er Tyskland truer med at gjøre. Der maatte brukes skarpe ord, der maatte brukes bestemte ord, saasandt vi er en selvstændig nation, som maa holde paa vor ære og hævde vor selvstændighets ret i disse tider. Den trusel, Tyskland er kommet med likeoverfor den nøitrale skibsfart, lar sig ikke bortforklare og lar sig ikke paa nogen maate undskylde. Det er en trusel om i tilfælde at ramme den nøitrale skibsfart paa en maate, som folkeretslig set er ensbetydende med den maate, hvorpaa skibsfarten rammes under krig. Hvad truselen indeholder av virkelig fare, det tror jeg ikke er saa stort, som de stærke ord. Jeg har et indtryk av, at den tyske note for endel har skullet tjene til at intimidere den nøitrale skibsfart - noget lignende, som England - uten sammenligning forøvrig - anvendte i sin note av 29. oktober, da det meddelte, at havet mellem Shetlandsøerne og Færøerne var av den natur, at man maatte advare den nøitrale skibsfart mot at gaa der, idet England ikke kunde overta ansvaret for mineulykker i det farvand, og at den nøitrale skibsfart var utsat for fare fra krigsskibe, som dag og nat søkte efter mistænkelige fartøier. Den engelske note dengang, som ogsaa indeholdt en sterk advarsel til den nøitrale skibsfart, var neppe andet end et forsøk paa at intimidere denne, for at tvinge den ind i Kanalen, hvor den kunde være under desto stærkere kontrol av England. Heldigvis lot hverken den norske regjering eller den norske skibsfart sig skræmme i nogen nævneværdig grad av den engelske trusel, og det viste sig ogsaa meget snart, at det bare var en papirtrusel, idet havet mellem Shetlandsøerne og Færøerne av meget nærliggende grunde ikke kan farliggjøres ved miner; der er for dypt og for sterk strøm til, at der kan være nogen minefare der. Den tyske trusel er dog naturligvis værre. Englands trusel antydet, at der var fare paa grund av tyske miner, som

England ikke kunde overta ansvaret for; men den tyske trusel indeholder en advarsel mot Tysklands egne miner og mot den skade, som Tysklands undervandsbaater kunde bli nødt til at paaføre den nøitrale skibsfart. Hvad disse angrep fra undervandsbaater paa nøitrale fartøier angaar, saa tror jeg nok, at Tyskland vil betænke sig noget - ikke av frygt for os, men av betæneligheter likeoverfor den konflikt, som det kanske kunde komme i med Amerika. Jeg hørte forleden dag en ganske spøkefuld ytring i anledning av disse navne, som nu blir malet paa vore skibe. Det blev sagt, at de navne skrømmer ikke nogen; for Tyskland vil kunne si, at de navne og de farver kan ogsaa England sette paa sine baater; men hvis man sætter paa skibene: "Her ombord findes en amerikansk borger", saa trodde man, det vilde virke bedre end noget andet. Det er kanske under den nuværende situation vor største tryghet, at vi befinder os i skyggen av den store republik paa den anden side havet. Hvad minerne angaar, saa maa jeg oprigtig talt tilstaa, at jeg er enig med utenriksministeren i, at der neppe vil bli tale om nogen øket minefare. Dertil fører England en altfor skarp kontrol, og Tysklands evne til at lægge ut miner blir neppe stort større efter den 18. februar, end den har været før, og tyskernes lyst til at lægge ut miner blir visst heller ikke større. De har gjort, hvad de har kunnet i saa henseende, og England har passet paa; med sine trawlere fisker de minerne op, saasnt de hører at der er utlagt miner over et nyt felt, og de advarer den nøitrale skibsfart mot at gaa der, indtil farvandet er blit rensat for miner. Jeg tror derfor, det har været rigtig, at saavel departementet som skibsfarten har tat disse ting med ro, og de forsøk, som fra tysk side stadig er blit gjort paa at skrømme skibsfarten fra at gaa paa England, er heldigvis mislykket. Utenriksministeren har heldigvis ikke fulgt den opfordring, som har været stillet, om at stoppe vor skibsfart, og vore assuranceforeninger, som man hadde haabet skulde hjelpe den tyske regjering ved at understreke skræmslerne med forhøiede præmier, har heller ikke fulgt den. Det samme har været tilfældet saavel i Norge som i Danmark. I Sverige derimot, hvor man øiensynlig har været mere nervøs, og hvor utenriksdepartementet har været noget villigere til at la sig paavirke, har man fordoblet assurancepræmien, likesom utenriksdepartementet har tilstillet samtlige svenske rederier meddelelse om disse advarsler. Da altsaa den tyske gesandt her i Kristiania ingen vei kom gjennem utenriksdepartementet, saa søkte han sig en anden vei, og der fandt han da straks en tjenestvillig institution, som stillet sig til disposition for hans ønske om at skrømme den norske skibsfart, og det var Norsk telegrambyraa. Mens regjeringen har avvist det og søkt den vei, som var den rette, nemlig konferanser med de sakkyndige paa sjøfartens omraade, saa søkte den tyske minister Norsk telegrambyraa, og Norsk telegrambyraa publicerte over hele landet, hvad den tyske minister kunde si angaaende den fare, som den

norske skibsfart løp ved anløp av England. Ad den vei søkte man at naa, hvad der ikke var lykkes gjennom utenriksdepartementet. Jeg nævner dette, fordi møtet er for lukkede døre, og fordi jeg mener, at utenriksministeren bør benytte denne anledning til at ta Norsk telegrambyraa for sig. Det er galt nok, hvad pressen gjør selvstændig mangen gang; men at en institution som Norsk telegrambyraa kan benyttes paa den maate uten at søke at motvirke det, uten at gaa til utenriksministeren og spørre, hvad han mener om det, det er ikke alene beklagelig, det er skammelig. Et spørsmaal, som er blit reist, og som er besvart av utenriksministeren, var spørsmålet om samvirke med De forenede stater. Utenriksministeren har sagt sin mening. Jeg vil bare som lægmand paa dette omraade si, at jeg er enig med utenriksministeren i, at et samvirke med De forenede stater her er meget betænkelig. Lad os virke parallelt med De forenede stater, men lad os ikke virke sammen med dem. Det er ikke alene det, at De forenede stater kan si ting, som ikke vi saa godt kan si; men det er det, at hvis vi skulde virke sammen, saa vilde vi let komme i den situation, at vi sammen fik ta følgerne av en slik samvirken, og de følger regner Amerika med, og Amerika vet at kunne bære de følger. For os kunde de følger bli den største ulykke, som hadde overgaaat landet i de sidste hundrede aar, og det er følger, som det er vort utenriksstyres allerførste pligt at søke at undgaa, følger, som maa undgaaes, saalangt det er mulig og saa længe det er overensstemmende med landets ære at undgaa dem. Hvad konvoi angaar saa er jeg enig med utenriksministeren; jeg tror svært litet paa en konvois praktiske mulighet; det skulde da være, hvor det gjaldt ganske bestemte ruter som f.eks. import av kul fra England, hvis den skulde vanskeliggjøres; men det maatte visselig innskranke sig til det, og selv paa et saa innskranket omraade har jeg mine store tvil om den praktiske mulighet av konvoi for Norges vedkommende. Men selvfølgelig kan man drøfte spørsmålet ved den konferance i Kjøbenhavn, som utenriksministeren talte om.

Utenriksminister Ihlen: For at undgaa misforstaaelse vil jeg bare faa lov at gjøre opmerksom paa, at de advarsler, som gjennom den tyske minister er rettet til utenriksdepartementet er fra os sendt videre til de sjøfartsinteresserte kredse her i landet. Jeg har gjort det konfidentielt og ikke lagt skjult paa noget av det, vi har faat. Med hensyn til assurancepræmierne, saa har jeg været spurt, om ikke departementet vilde optræ likeoverfor varekrigen og lægge paa noget. Departementet kunde kanskje gjøre det, men vi har ikke syntes det var rigtig. Selskapet staar sig jo bra, og vi har syntes det var rimelig at se tiden an. Heller ikke har jeg henvendt mig til selve krigsforsikringen; men jeg synes det vilde være heldig at bli staaende med de samme præmier indtil videre for at se, hvad vi møter, hvilket vi i grunden ikke vet.

Med hensyn til Amerika saa vil jeg si som hr. Mowinckel har sagt, at det er kanske betænkelig for os direkte at arbeide sammen med Amerika; men vi bør ha vore øine aapne dit til stadighet, og jeg vil gjøre opmerksom paa, at igaar, da dette spørsmaal om konvoi kom op, og det blev avtalt, at det skulde bli behandlet av de nordiske lande, saa sendte jeg øieblikkelig et telegram til vor minister i Washington, Bryn, og meddelte ham, at vi skulde behandle spørsmålet og bad ham skaffe opplysninger om, hvorvidt der gjøres noget fra Amerikas side. Som herrerne har set, har Tyskland i sit svar til Amerika ogsaa pekt paa muligheten av konvoi, saa jeg holder paa det, at vi skal være saa opmerksomme som mulig paa, hvad der sker fra Amerikas side. Men et direkte samarbeide med Amerika har som sagt sine betænkeligheter.

Michelet: Jeg vil si, at den ærede representant hr. Mowinckel har lagt noget mere ind i mine uttalelser, end jeg ialfald selv vilde ha lagt. Naar jeg talte om samarbeide med Amerika, saa var det selvfølgelig ikke noget i den retning, som kunde føre dithen, som den ærede representant pekte paa. Jeg tænkte nærmest paa det, som utenriksministeren nu sidst var inde paa, utveksling av meninger, at diskutere den situation, som alle de nøytrale lande her er stillet overfor, og derefter muligens en fælles henvendelse omfattende samtlige nøytrale lande for at nedlægge en protest. Hvorvidt det er opportunt eller inoportunt, derom skal jeg ikke uttale nogetsomhelst.

Utenriksminister Ihlen: Jeg vil i tilslutning til det, jeg sa før, faa lov at gjøre opmerksom paa, at hvis der nu begynner at ske store ulykker, der kan jo komme til at hände baade det ene og det andet - vil det selvfølgelig bli bragt frem for stortinget, hvad vi agter at gjøre. Selvfølgelig maa regjeringen sørge for at ha stortinget i ryggen ved en saadan anledning.

Præsidenten: Jeg vil uttale min tak til utenriksministeren for de meddelelser, han har git. Det er meget bra, at stortinget blir holdt à jour med, hvad der sker paa disse farlige og ømtaalige omraader.

Præsidenten vil foreslaa, at disse forhandlinger ikke blir at offentliggjøre.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Jeg vil gjøre opmerksom paa, at der i det forrige hemmelige møte, som blev holdt, av den fungerende præsident blev uttalt, at avtryk av de meddelelser, som var avgit saavel av utenriksministeren som av forsvarsministeren, vilde bli trykt og omdelt til tingets medlemmer. Der blev konferert med de to statsraader om

Møde for lukkede dører, Stortinget 19. februar 1915

dette, og det blev svart, at det ikke bør gjøres. Utenriksministeren har fundet det betænkelig, at trykning og omdeling til repræsentanterne fandt sted, og det samme var tilfældet for forsvarsministerens vedkommende. Denne sidste har imidlertid meddelt, at han intet har imot, at avtryk av hans tale ved den anledning blir tilstillet den forsterkede militær- og budgetkomite; medlemmerne av denne vil altsaa faa avtryk av hans tale ved den anledning, men ingen forøvrig av stortingets medlemmer. Dette har præsidenten trodd at burde uttale, siden der kom en litt anden uttalelse fra den da fungerende præsident. Det er efter konferanse med denne, at jeg idag gjør opmerksom paa dette.

Møtet hævet kl. 14.15.